

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ЗА ЕКОНОМІЧНОЮ СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮTHE EUROPEAN MODEL OF TRAINING SPECIALISTS
IN THE ECONOMIC SPECIALIZATION

У статті розглянуто основні закономірності професійної підготовки фахівців за економічною спеціалізацією в розвинених країнах світу для вирішення проблеми підвищення якості їх професійної підготовки в Україні.

Визначено, що в зарубіжних країнах для професійної підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією функціонують американська, японська та європейська моделі її організації.

Проаналізовано особливості професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю у США, Німеччині, Республіці Польщі, Франції та Японії.

З'ясовано, що в європейських країнах було реалізовано систему заходів які спрямовані на забезпечення успішної професійної підготовки фахівців за економічною спеціалізацією в інтегрованому освітньому просторі на міжнародному рівні, а саме: оптимізація законодавчої бази; посилення зв'язків з науково-виробничим потенціалом; коригування завдань підготовки майбутніх фахівців; оновлення змісту навчальних програм; впровадження дистанційної форми навчання; застосування інформаційно-комунікативних технологій рівня для забезпечення індивідуалізації професійної підготовки майбутніх фахівців-економістів.

На основі проведеного аналізу, сформувано висновки, що до структури професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю на обов'язкових засадах входять такі компоненти, як: соціокультурний та професійно-фаховий, для оволодіння студентами практичних навичок професійної діяльності в сучасних умовах.

Крім того, було визначено, що на практиці європейські країни застосовують змішані моделі професійної підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією, враховуючи виявлені недоліки, а також традиції своєї країни. Змістовне наповнення професійної підготовки таких фахівців має варіативний характер згідно спеціалізації підготовки майбутнього економіста та специфіки його майбутнього фаху.

Ключові слова: модель, професійна підготовка, економічна спеціалізація, інформа-

ційно-комунікативні технології, інноваційні методи.

The article examines the main patterns of professional training of specialists in economic specialization in the developed countries of the world in order to solve the problem of improving the quality of their professional training in Ukraine.

It has been determined that the American, Japanese, and European models of its organization function in foreign countries for professional training of future specialists in economic specialization. The peculiarities of the professional training of future specialists in the economic profile in the USA, Germany, the Republic of Poland, France and Japan have been analyzed.

It has been found that a system of measures aimed at ensuring successful professional training of specialists in economic specialization in an integrated educational space at the international level was implemented in European countries, namely: optimization of the legislative framework; strengthening of ties with research and production potential; adjustment of training tasks of future specialists; updating the content of educational programs; implementation of distance education; application of information and communication technologies to ensure the individualization of professional training of future economists.

On the basis of the conducted analysis, the conclusions were drawn that the structure of professional training of future specialists in the economic profile on a mandatory basis includes such components as: social-humanitarian and professional, for students to master practical skills of professional activity in modern conditions.

In addition, it has been determined that in practice European countries apply mixed models of professional training of future specialists in economic specialization, taking into account the identified shortcomings, as well as the traditions of their country. The content of the professional training of such specialists varies according to the specialization of the training of the future economist and the specifics of future profession.

Key words: model, professional training, economic specialization, information and communication technologies, innovative methods.

УДК 378.091.2(4)-049.7:378.011.
3-057.4:330(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.2.20>

Кравченко Т.М.,
докт. філософії,
ст. викладач кафедри англійської мови,
літератури з методиками навчання
Мукачівського державного університету

Маркова Е.В.,
докт. філософії,
асистент кафедри менеджменту,
управління економічними процесами
та туризму
Мукачівського державного університету

Постановка проблеми. В умовах розгортання процесів глобалізації та динамічних інноваційних змін будь-яке суспільство прагне забезпечити свою конкурентоспроможність інтелектуальних ресурсів на світовому ринку. Для забезпечення якості освітніх послуг у сучасних умовах, реформування освіти виступає одним із пріоритетних напрямів освітньої політики більшості розвинених країн. Як відомо, у документах таких міжнародних організацій, як Європейського Союзу, Світового банку, ЮНЕСКО, Організації економічного співробітництва та розвитку, які здійснюють вплив на формування сучасних уявлень про розвиток

цивілізації, саме людський капітал виступає ключовим фактором підтримки конкурентоспроможності економіки держави на глобальних ринках. На основі цього, світова спільнота Акцентує увагу на головній ролі освіти з метою підвищення соціального і економічного добробуту будь-якої держави.

До основної проблеми вітчизняного ринку праці є невідповідність між професійною підготовкою фахівців за економічною спеціалізацією та їх попитом на конкурентному ринку праці. На даний час, існує багато дискусій щодо розвитку економічної освіти в Україні та професійної підготовки фахівців за економічною спеціалізацією, насамперед,

стосовно якості підготовки таких фахівців, формування ключових компетентностей майбутніх економістів, гуманізації економічної діяльності та освіти. Відповідно до цих умов, одним з головних завдань системи вищої економічної освіти є удосконалення ефективності професійної підготовки фахівців за економічною спеціалізацією.

У країнах Європейського Союзу було реалізовано систему заходів (удосконалення законодавчої бази підготовки майбутніх економістів; посилення зв'язків з науково-виробничим потенціалом; коригування завдань підготовки фахівців за економічною спеціалізацією; оновлення змісту навчальних програм; впровадження дистанційної форми навчання; застосування інформаційно-комунікативних технологій рівня для забезпечення індивідуалізації професійної підготовки майбутніх фахівців-економістів), які спрямовані на забезпечення успішної професійної підготовки фахівців за економічною спеціалізацією в інтегрованому освітньому просторі на міжнародному рівні [9].

У зв'язку з цим та з подальшим приєднанням до європейських стандартів підготовки спеціалістів для успішної модернізації вищої економічної освіти в Україні, і насамперед, підготовки фахівців за економічною спеціалізацією актуальним є вивчення досвіду країн Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі проведеного аналізу наукових поглядів вчених, які активізували увагу на вивченні підготовки майбутніх фахівців економічного профілю, особливе значення у контексті нашого дослідження відіграють наукові дослідження таких вчених, як Н. Войнаровської О.Н. та Л. Огнівко, які у своїх працях висвітлювали особливості підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією у США [2].

Інша дослідниця О. Огієнко у своїх дослідженнях вивчала проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю у вищих освітніх закладах Республіки Польща. У своїх наукових працях вона зазначала, що така підготовка орієнтована на формування економічного мислення, ключових компетентностей та вміння покращувати рівень знань впродовж всього життя.

Крім того, такі науковці, як М. Атаманчук, Н. Боярчук, Н. Кузьміна, О. Романовський, Г. Чередніченко вивчали особливості професійної підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією, і акцентували свою увагу на формуванні професійних компетентностей та особистісно-професійних якостей майбутніх фахівців економічного профілю.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що значна кількість науковців зосереджує свою увагу на темі професійної підготовки, зростає інтерес до особливостей системи вищої освіти за кордоном,

у зв'язку з цим, актуальним, на наш погляд, є вивчення європейської моделі професійної підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією.

Мета дослідження – визначити основні закономірності професійної підготовки фахівців за економічною спеціалізацією в розвинених країнах світу для вирішення проблеми підвищення якості їх професійної підготовки в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні однією з найбільш необхідних та розповсюджених у всіх державах світу є професія економіста.

Професійна підготовка майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією у наукових джерелах розглядається як системний процес формування професійних знань, умінь і практичних навичок, позитивної мотивації до навчальної діяльності, саморозвиток та вміння організувати своє навчання самостійно.

Основними завдання діяльності фахівців за економічною спеціалізацією зазначеної є вивчення розвитку економічних процесів в суспільстві, і визначення основних напрямів і побудови нових методів для досягнення поставлених цілей, що ставляться перед сучасними фахівцями в наш час. В сучасних умовах набула розширення та ускладнилася економічна наука, у зв'язку з цим, кожен фахівець економічного профілю стоїть перед вибором важливого для нього напрямку діяльності, а саме: робота в державній службі, в комерційній сфері чи академічній науці [6, с. 295]. Рішення, яке буде зроблене майбутнім фахівцем економічного профілю визначає вибір їх професійного постулату – кредо.

Аналізуючи професійну підготовку майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією в Україні, та відповідно до Концепції розвитку економічної освіти важливо зазначити, що отримання такої освіти включає в себе наступні блоки навчальних дисциплін: загальноосвітні, фундаментальні, інноваційно-практичні та блок спеціальних навчальних дисциплін, які забезпечують формування у майбутніх фахівців світоглядних орієнтирів сучасного суспільства, визначають важливість постійної модернізації соціальних та економічних знань і вмінь, а навчальні дисципліни, які входять до зазначених блоків забезпечують поглиблене вивчення особливості економічної сфери сучасного суспільства. Формування економічних знань здійснюється шляхом поєднання пізнавального, теоретичного та практичного компоненти навчання.

Сучасні науковці О. Антонова, С. Вітвицька, О. Дубасенюк у своїх дослідженнях запропонували паралельну (побудована за принципом паралельності вивчення всіх складників навчальної програми впродовж усього терміну навчання у вищому освітньому закладі), інтегровану

(вивчення компонентів навчальної програми реалізується у взаємозв'язку одна з одною в цілому на відповідних професійних темах та шляхом поєднання теорії з практикою) та послідовну (вивчення на I етапі навчання дисциплін нормативного та професійно-орієнтованого циклів, а на II етапі – вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу та проходження практики) моделі професійної підготовки фахівців за економічною спеціалізацією [4, с. 24]

Як відомо, в Україні найбільш поширеною є паралельна модель підготовки майбутніх фахівців економічного профілю.

Отже, відповідно до представлених моделей підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією, необхідно зазначити, що вони мають характеризуватися прогностичністю, що передбачає врахування сучасних потреб суспільства в реаліях сьогодення, прогнозувати майбутні потреби стосовно перспективи професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю, які є всебічно розвиненими, активними та відповідальними особистостями.

Входження України в європейський простір вищої освіти потребує вивчення досвіду країн Європейського Союзу щодо системи професійної підготовки фахівців за економічною спеціалізацією. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне здійснити порівняльний аналіз професійної підготовки фахівців економічного профілю у вищих освітніх закладах країн з розвинутою ринковою економікою, що дозволить визначити відповідні кроки та рекомендації стосовно підвищення якості вищої економічної освіти в Україні.

В зарубіжних країнах для професійної підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією функціонують американська, японська та європейська моделі її організації.

Перш за все, проаналізуємо закономірності економічної освіти в США.

Особливістю системи економічної освіти у США є постійне використання методів активного навчання, з метою активізації навчальної та пізнавальної діяльності, які спонукають майбутніх фахівців активно включатися в інтелектуальну і практичну діяльність.

Зазначені методи навчання почали застосовуватися в Україні, насамперед, студентам дозволяється організувати самостійно заняття у бажаній для них формі.

Аналізуючи стандарти американської освіти, необхідно зазначити, що вони поділяють систему навчальних дисциплін на такі розділи: базові економічні принципи, мікроекономіка, макроекономіка і загальноекономічні поняття. Але особливе значення надається вивченню мікроекономічних аспектів функціонування економічної системи [8, с. 137].

Слушним на наш погляд, є позиція дослідниці Н. Войнаровської, яка вивчала основні закономірності професійної підготовки бакалаврів спеціалізація «Економіка» у вищих освітніх закладах США [2] та визначила, що на даному етапі успішної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю успішно забезпечується ефективна організацією змістовного наповнення навчання. Крім того, вона підкреслювала, що зміст професійної підготовки бакалаврів з економіки у американських вищих освітніх закладах США є ліберальним, це пов'язано з тим, що майбутні фахівці за економічною спеціалізацією наділені можливостями розподілу обраних курсів відповідно до їхніх подальших освітніх планів.

Магістерська програма підготовки фахівців за економічною спеціалізацією у вищих освітніх закладів США, що триває 2 роки, забезпечує вивчення прикладних спеціалізованих курсів, які є важливими для поглиблених прикладних досліджень (економічна теорія, фінанси, організація галузевих ринків, міжнародна економіка, економіка праці, політична економіка, економіка міста [8, с. 139].

Проаналізувавши професійну підготовку майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією у США, необхідно зазначити, що вона спрямована на визначення професійної компетентності майбутніх фахівців і складається з компетенції у сфері економічної діяльності; компетенції в інших галузях професійної діяльності (наприклад, аудиту, маркетингу, менеджменту); інформаційна компетенція; комунікативна компетенція; компетенція у сфері самовизначення і саморегуляції особистісних якостей [10].

Крім того, вища економічної освіти США має переваги, які полягають у забезпеченні доступу до її елементів всім бажаючим, які прагнуть підвищити власний професійний рівень з дотриманням принципу «безперервна освіта протягом життя».

Таким чином, можемо констатувати, що імплементація американського досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією на основі застосування провідних підходів до підготовки таких фахівців, відповідно з урахуванням особливостей, заходів інтернаціоналізації навчального процесу та реалізації сучасних інформаційно-комунікативних технологій в системі економічної освіти, буде корисним для підвищення якості економічної освіти в Україні.

Слушним, на наш погляд, є системи економічної освіти Франції, яка характеризується значною кількістю типів вищих освітніх закладів, уніфікованою, централізованою системою управління вищою освітою. У Франції студенти після закінчення свого навчання в університетів, мають можливість отримати поглиблену підготовку за конкретними економічними спеціальностями [12, с. 22]. Вищі освітні

заклади здійснюють професійну підготовку фахівців у сфері бізнесу і менеджменту, а їх основною метою є підготовка економістів-керівників вищого рангу. В процесі реалізації професійної підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією основний акцент робиться на практичну спрямованість. Відповідно до сучасних вимог ринку праці у навчальні плани майбутніх фахівців вводяться навчальні дисципліни комп'ютерного циклу з метою підготовки їх до практичної діяльності.

Аналізуючи професійну підготовку майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією в Німеччині, важливо зазначити, що система освіти цієї країни характеризується поєднанням національних університетських традицій та інноваційних методів управління освітою [11, с. 29]. Процес професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю у Німеччині пов'язаний з практичною діяльністю, при цьому економічні дисципліни характеризуються достатнім рівнем фундаменталізації [3; 7, с. 87]. Процес навчання у вищому навчальному закладі Німеччини побудований таким чином, щоб майбутній фахівець якомога швидше почав працювати самостійно. Система вищої економічної освіти Німеччини має чітку структуру; вибір вищого освітнього закладу залежить від здібностей та можливостей студента.

Слушним на наш погляд, є аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією в Республіці Польщі, що має спільні й відмінні ознаки професійної підготовки таких фахівців в Україні.

Так, у Польщі домінуючою є інтегрована модель професійної підготовки фахівців економічного профілю, яка характеризується вивченням основних компонентів навчальної програми, що реалізується одночасно та у взаємозв'язку одна з одною на професійних темах за допомогою поєднання теорії з практикою.

Відповідно до ступенів професійної підготовки майбутніх фахівців економічної сфери у вищих освітніх закладах Польщі характерна двоциклічність професійної підготовки, де перший цикл є початковим (бакалавр) і навчання триває 3 роки, другий – завершальний (магістр) і триває 1,5 – 2 роки.

У вищих освітніх закладах Республіки Польщі переважають індивідуально-групові форми навчання з застосуванням інтерактивних методів навчання та інноваційних технологій організації освітнього процесу.

Крім того, у цій країні розвинена мережа підготовки бакалаврів і магістрів за різними напрямками, що у більшості випадків є невідчужимими одне до одного, що передбачає розширені можливості для працевлаштування [5].

Професійна підготовка майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією в університетах Республіки Польщі ґрунтуються на таких засадах:

індивідуальний підхід до студента, що характеризується індивідуалізацією навчального процесу, наукова співпраця майбутніх фахівців і науково-педагогічних працівників, активне застосування індивідуальних форм роботи, дотримання принципу «освіта протягом всього життя»; поєднання теорії та практики; застосування інноваційних, насамперед, інтерактивних технологій; проведення рейтингової системи оцінювання, яка здійснюється на основі систематичному оцінюванні всіх завдань, що були виконані студентами, а також урахуванні коефіцієнтів різних видів робіт [5, с. 24].

Особливе значення для нашого дослідження має досвід Японії щодо підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією, які відмовились від американської моделі і економічна вища освіта цієї країни орієнтована на забезпечення всебічного розвитку особистості. При цьому, важливо зазначити, що у Японії зовсім відсутня вузька спеціалізація. Професійна підготовка майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією здійснюється на основі японської моделі, що спрямована на формування особистості з високо етичними моральними якостями, розвиток професійних вмінь, орієнтованість на готовність вирішувати термінові завдання [1, с. 149].

Аналізуючи японську модель, важливо зазначити, що для неї характерна комплекс таких систем, як працевлаштування на все життя, переміщення співробітників у рамках однієї компанії, професійна підготовка, репутація, достойна оплата праці.

Взаємозв'язок і зазначених систем сприяє мотивації до реалізації ефективної праці на високому рівні, максимальної реалізації професійних і особистісних якостей. Таким чином, у системі вищої освіти економічно розвинених країн, сьогодні відмічаються радикальні зміни, основних завданням яких є досягнення відповідності міжнародним стандартам за допомогою внесення змін до способу надання освіти, крім того, продовжуються пошуки сучасних моделей підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією відповідно до сучасних вимог на ринку праці.

Отже, на основі проведеного аналізу організації професійної підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією у розвинутих країн, можемо констатувати, що пряме перенесення будь-якої моделі, які були описані у рамках нашого дослідження, в українські умови неможливо впровадити, оскільки, як відомо, модель формується і діє у відповідному контексті. У зв'язку з цим, на наш погляд, необхідно створювати свою українську модель професійної підготовки майбутніх фахівців економічної спеціалізації, враховуючи національні та соціально-економічні умови України та практичного досвіду розвинутих країн у відношенні економічної вищої освіти.

Висновки. Відповідно до мети дослідження визначено основні закономірності професійної підготовки фахівців за економічною спеціалізацією в розвинених країнах світу. На основі проведеного аналізу професійної підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією визначено, що у зарубіжних країнах існує американська, європейська, японська моделі підготовки. До структури професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю на обов'язкових засадах входять такі компоненти, як: соціогуманітарний та професійно-фаховий, для оволодіння студентами практичних навичок професійної діяльності в сучасних умовах.

Крім того, було визначено, що на практиці європейські країни застосовують змішані моделі професійної підготовки майбутніх фахівців за економічною спеціалізацією, враховуючи виявлені недоліки, а також традиції своєї країни. Змістовне наповнення професійної підготовки таких фахівців має варіативний характер згідно спеціалізації підготовки майбутнього економіста та специфіки його майбутнього фаху.

Перспективами подальших досліджень є побудова моделі професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю за допомогою посилення практичної спрямованості процесу підготовки, що буде адаптована до сьогоденних реалій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Беньковська Н. Б. Порівняльний аналіз світового та вітчизняного досвіду щодо підготовки економістів у вищих навчальних закладах. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Педагогіка і психологія.* 2016. Вип. 2. С. 146–151.
2. Войнаровська Н. В. Підготовка бакалаврів з економіки у вищих навчальних закладах США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01. Вінниця, 2011. 20 с.
3. Дзюба Г. І. Професійна підготовка майбутніх економістів в Україні і Німеччині: загальні тенденції і відмінності. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. Педагогіка, психологія, філософія.* 2015. Вип. 220. С. 20–26.
4. Дубасенюк О. А. Концептуальні моделі педагогічної освіти: наукові пошуки та здобутки: Монографія / Дубасенюк О. А. та ін. ; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. Вид. 2-е, доп. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. С. 8–29.
5. Загородня А. А. Професійна підготовка фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польща та України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2020. 40 с.
6. Кубанов Р. Вимоги до професійної підготовки фахівців економічних спеціальностей та їх реалізація в освітньому процесі вищого навчального закладу. *Науковий Вісник МДПУ. Сер. Педагогіка.* 2014. Вип. 2 (13). С. 294-301.
7. Ничкало Н.Г., Кудін В.О. Професійна освіта в зарубіжних країнах. Київ: Вища шк., 2002. 322 с.
8. Палінчак В. *Особливості підготовки економістів у вищих навчальних закладах США. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Педагогіка. Соціальна робота.* 2013. Вип. 29. С. 135–140.
9. Поясок Т.Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04 / Київ, 2009. 559 с.
10. Тарасова О. В. Вища освіта в США: сучасний стан та пріоритети розвитку. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України.* 2011. Вип. 3 URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2011_3/11tovspr.pdf
11. Шульга Н.В. Стохастична підготовка майбутніх економістів у навчальних закладах Німеччини. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2014. Вип. 5 (39). С. 27-39.
12. Enseignement supérieuren France. Collection franco-russe dedocuments d'information. Ambassade de France à Moscou. Paris, 2000. P. 5-41.